

MAANÕUKOGU

Protokoll nr. 73.

Koosolek 3. veebruaril 1919 Toompea lossi Valges saalis, Tallinnas.

Koosolek kell 5 p. l.

Koosolekust võtavad osa 41 maanõunikku: Joh. Kukk, J. M. Ainson, Victor Neggo, F. V. Mikkelsaar, T. Kuusik, A. Kurrikoff, K. Saral, J. Jaakson, K. Grau, J. Lasn, M. Meos, K. Virma, J. Parik, H. Riiberg, T. Laur, J. Reintam, P. Pöld, Ed. Kansmann, J. Lehmann, J. Koort, O. Strandmann, Jul. Seljamaa, A. Oinas, J. Raamot, H. Pöhl, Hans Roos, A. Kohver, J. Kärner, K. Parts, A. Podrätshik, H. Kruus, K. Baars, A. Veiler, Chr. Arro, Joh. Kurvits, H. Raudsepp, P. Johanson, J. Temant, M. Kiirats, K. Ast, A. Birk.

Koosolekut juhatab esimees A. Birk.

Protokolli kirjutab sekretäri abi H. Raudsepp.

Päevakord:

1. Maapäeva eestseisuse valimised.
2. Ajutise Valitsuse tegevuse ja võimupiiride küsimus.
3. Ajutise Valitsuse aruanded.
4. Maapäeva saadikute isikupuutumatuse seaduse I, II ja III lugemine.

1. Maapäeva eestseisuse liikmete valimised.

Maapäeva esimees A. Birk palub eestseisuse liikmete kandidate nimetada.

Eestseisuse liikmete kandidatidena seatakse üles: esimees mn. Karl Parts (rahva er.), esimehe esimeseks abiks mn. Julius Seljamaa (töөр.), esimehe teiseks abiks mn. Peeter Pöld (rahva erak.) ja sekretäri esimeseks abiks mn. J. Parik (ml.).

Algab sedelitega hääletamine. Mn. K. Parts saab 31 häält poolt, 9 sedelit on tühjad.

Tekib küsimus kvoorumiga kohta. Maapäeva endist otsust silmas pidades, mille tagajärjel mitmete maanõunikude eemal viibimisel kvoorum 26 peale kindlaks määratud, otsustab koosolek mn. K. Partsi Maapäeva esimehe kohale valitaks tunnistada.

Koosoleku juhatamise võtab oma kätte Maapäeva esimees K. Parts.

Lühikeses kõnes tänab esimees K. Parts kõrget kutset vastu võttes Maanõukogu usalduse eest ja loodab, et Maanõukogu oma ülesannet riigi rajamisel tõsiselt täidab.

Algab Maanõukogu esimehe esimese abi valimine. Sedelitega hääletamisel

saab mn. J. Seljamaa 36 häält poolt ja 4 sedelit on tühjad.

Koosoleku juhataja tunnistab mn. J. Seljamaa valitaks.

Maapäeva esimeheteise abi kohale valitakse mn. P. Pöld 36 häälega, 5 sedelit on tühjad.

Maapäeva sekretäri esimeheseks abiks valitakse mn. J. Parik 33 häälega, 1 hääl vastu, 7 sedelit on tühjad.

2. Ajutise Valitsuse võimupiiride küsimus. Juridilise komisjoni aruande kannab ette mn. K. Grau.

Komisjon paneb Maapäevale ette järgmise seletuse Valitsuse võimupiiride seaduse kohta. (Vaata lisa nr. 1.)

Juridilise komisjoni resolutsion võetakse ühel hääl vastu.

Aruandja K. Grau teatab, et Maapäeva avamisel ettelõetud kirjade asjus komisjon ei saa enne seisukohta võtta, kui Valitsus on oma aruannetega esinenud.

3. Ajutise Valitsuse aruanded.

Pea- ja sõjaminister K. Päts võtab sõna Valitsuse tegevuse seletamiseks. Ta annab ülevaate seisukorrast, milles vabariik oli kuu aega tagasi, kuidas sõjalist võimu organiseeriti ja missugused juhtmõtted üles seati. Maapäev nõudis seekord kindlat valitsust, otsustavaid samme. Selles sihis on Valitsus vägesid organiseerinud ja Soome abi saanud. Valitsus on mitmeti karm olnud, et eesmärgile jõuda, kuid pööre on tulnud, vaenlane on tagasi löödud. Seati ametisse täie võimuga vägede ülemjuhataja, kes Ajutise Valitsuse ees vastutav. Kui sõjavõimud milleski eksinud, selle eest vastutab ainult Ajutine Valitsus. Kahte võimu sõja piirkonnas ei või olla. Kodanlised võimud peavad erakorralisel ajal sõjavõimude alla käima ja nende käskusid täitma. See põhjusemõte on toonud konfliktid omavalitsuse asutustega. Mõned omavalitsuse tegelased on ajutiselt tagandatud, sellele järgnesid protestid. Ma ei ütle, et kõik mis tehtud, vigadeta on, korraldus on noor, noored ja vilumata on ka kohalikud sõjavõimude esitajad. Kuid sõjavõimudel ei ole kunagi muud püüet olnud, kui võidelda demokraatliku korra eest ja ei tohigi teist püüet olla. Sõda läheb mööda, kaovad ka nähtused, mis sõja ajal paratamatad. Sõja-

võimud ei taha omavalitsusi alla suruda. Ajutine Valitsus tunnistas Maapäeva kui kõrgema võimu kandjat. Kuid Valitsus juhib ka selle peale tähelepanemist, et kui Maapäev leiab, et kõik valitud ametnikud on puutumata, siis tuleb kokkupõrkamine sõja võimudega, sest sõda nõuab kiireid käskusid ja vastupanemata käsu täitmist ja kohalikud omavalitsused ei või siin vahele segada. Tagandamised sõjavõimude poolt on ajutised.

Peale selle süüdistatakse Valitsust väljakohtute tegevuses. Mina väljakohtute instituuti teoreetiliselt ei kaitse. Kuid meie maa oli tulekahjus, maa kõikus, kogu riigi olemine oli kaalu peal. Neil tingimistel peab rutuline ja karm olema. Inimese elu on raske võtta, kui aga sellega ohvrid vähendada saab, siis ei ole teist teed. Väljakohtud on puudulikud, see on hädakorraline abinõu, kuid nad on meile julgeoleku kindlustanud. Ajutine Valitsus oleks Maapäevale tänulik, kui ta teda surmaotsuste tegemisest vabastaks. Aga kui Valitsus maa ees vastutav on ja ta vabariiki päästa tahab, siis ei olnud teist teed. Väljakohtud kaovad, kui meie piirid kindlad, nad jäävad ainult võitluse liinile.

Kui öeldakse, et meie sõjaväes seljagase kangelasel on, siis on see ekslik. Meil on rahvavägi, meil sõdib terve rahvas, Valitsus on isegi nii kaugele läinud, et ta sõja kohustusi on Maapäeva liikmete peale pannud. Meie õnn ja uhkus on, et ohvitserid ja alamväelased koos elavad ja koos töötavad, et ei võitle, nagu ikka, ainult kehvad, vaid jõukad, meie intelligents ja meie õppiv noorsugu.

Kui maaomavalitsused seisukorrast aru saavad, ja neil riiklise korra tunnet on, siis peavad nad tunnistama, et Ajutine Valitsus ja sõjavõimud nii on toimetanud, nagu paratamata tingimised seda nõudsid.

Sõna võtab siseminister A. Peet. Ta kõne puudutas peaaesjalikult komissaride instituuti ja tegelikka kokkupõrkeid maakonna omavalitsustega. Komissaride võimupiiri võib kitsendada, võib etteheiteid teha, et üks ehk teine isik kohale ei ole vastanud, kuid instituut ise on tarvilik. Omavalitsustel on komissaride kohta eelarvamised, juba ette oli vaenuline tunne, mis hiljem kokkupõrkamistele viis. Komissarid kui Ajutise Valitsuse asemikud valvavad koha peal seaduste täitmise järele, nad ei riku demokraatlist korda, vaid kaitsevad seda. Maakondade valitsusi ei või lubada piiramata võimul talitada, see oleks juba nõukogude valitsus. Maakonna nõukogud ei ole parlamendid ega kõrgema võimu esitajad. Komissarid on tarvilikud, et Valitsuse käsud kiirelt ja täpisealt täitmist leiaksid.

Põllutööminister O. Strandmann valgustab vahekorda Ajutise Valitsuse ja Maapäeva eestseisuse ning Vanematekogu

vahel. Võimupiiri pärast on õõrumisi olnud. Maapäev kutsuti kokku Valitsuse teadmata ja tahtmata. Maapäeva esimees ei ole parlamentliselt talitanud, ta ei olnud erapooletu, vaid etendas Maapäeval pealekaebaja osa. Maapäeval ettekantud kirjade sisu oli Valitsusele ootamata ja teadmata. Ajutine Valitsus tunnistas Maapäeva maa kõrgema võimu kandjaks ja Valitsus kannab vastutust Maapäeva ees. Kui aga Maapäev seisukohale asub, et Ajutine Valitsus kohustatud on ka Maapäeva eestseisusele ja Vanematekogu ees aru andma, siis ei või Valitsus sellega leppida.

Mn. K. Ast seletab, et tekkinud konfliktis Valitsusel süüdi on. Valitsus on end kõrvale hoidnud, on sündmata tooni tarvitanud Maapäeva esituse vastu. Valitsusel oli ettelõetud kirjade sisu tuttav. Konflikt ei tekkinud mitte sellest, et Maapäeva avamisel teatavad kirjad ette loeti, vaid et nende kirjade sisu Valitsusele ei meeldinud. Maapäeva kokkukutsumiseks ei võinud kokkulepet olla, sest Valitsus oli selle vastu. Kirjad loeti ette Maapäeva enamuse otsuse järele.

Mn. A. Birk valgustab konflikti Maapäeva eestseisuse seisukohast. Võib olla, on vormilisi eksimisi olnud, kuid ka minister O. Strandmanni ülesastumine ei olnud parlamentiline. Parlamendi ajalugu ei tea juhtumist, kus valitsus oleks tagasi astunud mõne parlamendis loetud kirja pärast. Maapäeva eestseisus ja Valitsus ei leidnud ühist keelt. Valitsuse tegevus on maal närvilise õhkkonna sünnitanud, Maapäeva eestseisus sai kirja kirja järele. Oli Maapäeva arvamist tarvis konfliktide lahendamiseks. Eestseisus on lahkunud, mitte et ta enese tunneb süüdlase olevat, vaid et kriisise lahendamist kergemaks teha. Peaasi on, et Valitsuse tegevuse tagajärjel sündinud väärnähtused kaoksid. Kui eestseisuse lahkumine nende nähtuste kadumiseks kaasa aitaks, siis on sellega palju kätte saadud ja Maapäeva kokkukutsumise ülesanne on täidetud.

Peaminister K. Päts kordab minister O. Strandmanni poolt ettekantud süüdistusi Maapäeva esimehe vastu. Toonitab iseäranis et Maapäev Valitsuse teadmata on kokku kutsutud, Valitsus sai sellest esimese teate ajalehest.

Mn. A. Birk: Valitsus oleks pidanud enne Maapäeva otsuse ära kuulama, kui ta tagasi astumise palve sisse andis, mis aga ajalehe sõnumisse puutub Maanõukogu kokkutuleku kohta, siis ilmus see sõnum varem, kui kokkukutsumise otsus oli tehtud: hommikul oli sõnum „Vaba Maas“ ja alles pärast lõunat tehti kokkukutsumise otsus.

Mn. H. Kruus teeb ettepaneku läbirääkimisi katkestada ja vaielusi järgmise koosoleku peale edasi lükata.

Ettepanek võetakse vastu.

4. Tervitused.

Sekretäri abi J. Parik loeb Läti valit-
suse telegrammi Maapäevale ette. (*Vaata*
lisa nr. 2).

5. Eesti Ajutise Maanõukogu liikmete isikupuutumatus seadus I, II ja III lugemisel.

Seaduse eelnõu kannab ette juridilise
komisjoni poolt mn. K. Grau. (*Vaata*
lisa nr. 3).

Lühikeste vaieluste järele, milledest
osa võtavad mn. Karl Baars, P. Johan-
son, A. Podrätshik, J. Temant, J. Selja-
maa ja kohtuminister J. Jaakson, võe-
takse vastu K. Baarsi ettera-
nek seaduse lõpulauset („Oma kõnede ja
mõtteavalduste eest väljaspool Maapäeva
ei või neid arreteerida“) maha kustutada.

Selle järele võetakse Maanõukogu liikmete isikupuutu-
matus seadus (K. Baarsi pa-
randusega) I, II ja III lugemisel
muutmata vastu. (*Vaata lisa*
nr. 4).

Koosolek lõpeb kell ½10 õhtul.

A. Birk (*allkiri*).

K. Parts (*allkiri*).

Jul. Seljamaa (*allkiri*).

K. Ast (*allkiri*).

H. Raudsepp (*allkiri*).

H. Pöhl (*allkiri*).

A. Veiler (*allkiri*).

LISAD.

LISA nr. 1.

Juridilise komisjoni seletus valitsuse või-
mupiiride seaduse kohta.

Silmas pidades, et Maanõukogu (Maapäeva) rühmade ja üksikute maanõunikude seaduseandline initsiatiive õigus mingisuguste kitsendavate määrustega seotud ei ole, ei näe Juridiline komisjon takistust kõigi Ajutise Valitsuse poolt väljaantud määruste sisulikule harutamisele võtmiseks ja ei leia põhjust Maanõukogu otsust 27. novembrist Ajutise Valitsuse võimupiiride kohta käivat § 3 muuta.

LISA nr. 2.

Временному Земскому Собранию Эстонии.
Tallinnas.

Президентъ министровъ Латвіи отъ
имени Временнаго Правительства по-

здравляетъ Земскій Соборъ Эстоніи съ освобожденіемъ всей страны отъ ига большевиковъ. Доблестные войска Эстоніи, созданные попеченіемъ лучшихъ умовъ страны — Кабинета Министровъ — и предводительствуемые талантливымъ полководцемъ генераломъ Лайднеромъ, заняли послѣдніе стратегически важные пункты — Валкъ и Верро — и освободили и часть нашей территоріи. Латвія благодарна за услугу и готова итти плечо о плечо съ Эстоніей на общаго врага, чтобы не дать ему отдуматься и собраться силами. Когда мы, освободивъ свою территорію, образуемъ общій фронтъ противъ общаго врага, то свобода нашихъ народовъ будетъ обезпечена и нѣтъ той силы, которая могла бы поработить насъ. За свободу Эстонскаго народа и совмѣстную съ нами культурную работу въ будущемъ ура!

Представитель временнаго правительства Латвіи въ Эстоніи Э. Рамманъ.

Представитель по военнымъ дѣламъ Латвіи въ Эстоніи Капитанъ Земитанъ.
3 февраля 1919 года.

LLSA nr. 3.

Maanõukogu liikmete isikupuutumatus seadus.

Ilma Maanõukogu lubata ei või Maanõukogu liikmeid, nende valimise päevast arvates kuni nende volituste lõpuni, vastutusele võtta ega arreteerida mingisuguse kuirteo eest, väljaarvatud juhtumised, kus nemad kaelakohtulise kuritöö pealt tabatakse. Viimasel juhtumisel peab arreteerimisest otsekohe Maanõukogule juhatuse kaudu teatama. Oma kõnede ja mõtteavalduste eest väljaspool Maapäeva ei või neid arreteerida.

LISA nr. 4.

Eesti Ajutise Maanõukogu
(Maapäeva) liikmete isikupuutumatus seadus.

Ilma Maanõukogu (Maapäeva) loata ei või Maanõukogu (Maapäeva) liikmeid, nende valimise päevast arvates kuni nende volituste lõpuni, vastutusele võtta ega aresteerida mingisuguse kuriteo eest, väljaarvatud juhtumised, kus nemad kaelakohtulise kuritöö pealt tabatakse. Viimasel juhtumisel peab aresteerimisest otsekohe Maanõukogule (Maapäevale) juhatuse kaudu teatama.